

- Intelligence [ed. by John Haugeland]. – [2nd ed., rev. and enlarged]. – Cambridge: A Bradford Book, pp. 183–204.
16. Barkovich, A.A. (2015), *Kulturnyia daminyanty kampiutarna-apasrodkavanai kamunikatsyi*, *Vestsi Natsyianalnai akademii navuk Belarusi. Ser. gumanit. navuk.* – Mn.: Belarускаia navuka, no. 2, pp. 78–83.
 17. Barkovich, A.A. (2014), *Lingvistyka Internetu: abmezhavanni infarmatsyinaga farmatu*, *Vestnik MGLU. Ser. 1. Filologiya*, no. 3 (70), pp. 126–134.
 18. Crystal, D. (2001), *Language and the Internet*, Cambridge : Cambridge University Press.

УДК 811.16:81'367.622

WORD FORMING TYPES OF NOUNS WITH SUFFIX –jъ (<-ī) IN THE OLD SLAVIC LANGUAGE

Bilousenko P.I., Doctor of Philology, Professor

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

pbilousenko@gmail.com

According to reconstruction materials, the composition of nouns with the suffix -jъ in the Old Slavic language was identified and also their semantic. It was discovered that the majority of de-verbals with the above mentioned format were abstracts that named action or conditions of persons, adjective abstract names identified mainly materialized qualities and properties. Derivatives with the first meaning could experience concretization: de-verbals and characterized with the secondary semantic named people, animals, plants, tools, structures, places, substances, materials, etc. by specific properties and features. The component (-j) of this suffix interacted with previous consonants: softened or transformed front tongue into soft sounds. “Dissolved” in word structure, the component (-j) produced alteration (or softened) of consonants, and after reduction of declined consonants it produced disappearance of suffix in the Old Russian Ukrainian language.

Key words: The Old Slavic Language, suffix -jъ (<-ī), de-verbals, de-adjective, abstract names, specification, secondary meaning.

СЛОВОТВОРЕННЯ ТИПІВ ІМЕННИКІВ ІЗ СУФІКСОМ -jъ (<-ī) В ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ

Білоусенко П.І.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

З'ясовано склад іменників із суфіксом-флексією -ъ (<-ī) в праслов'янській мові та їхню семантику. Більшість девербативів зі згаданим формантом – абстракти, які називали фізичну або інтелектуальну дію, поведінку, внутрішній стан людини, морально-етичні поняття тощо, відприкметникові абстракти позначали головно опредметнені якості і властивості. Первинні значення могли зазнавати конкретизації: девербативи із вторинним значенням іменували конкретні предмети за процесуальними характеристиками, деад'єктиви – за характерними ознаками, властивостями. У зв'язку із занепадом зредукованих розглядані деривати в українській мові перейшли до похідних, у яких виокремлюється нульовий суфікс, а в початковій формі й нульове закінчення.

Ключові слова: праслов'янська мова, суфікс -ъ (<-ī), девербативи, деад'єктиви, абстрактні назви, конкретизація, вторинне значення.

СЛОВООБРАЗОВАНИЕ ТИПОВ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ С СУФФИКСОМ -jъ (<-ī) В ПРАСЛАВЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

Белоусенко П.И.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

Выяснен состав имен существительных с суффиксом-флексией -ъ (<-ī) в праславянском языке и их семантика. Большинство девербативов с упомянутым формантом – абстракты, которые называют физическое или интеллектуальное действие, поведение, внутреннее состояние человека, морально-этические понятия. Образованные от имен прилагательных абстракты обозначали преимущественно

опредмеченные признаки и свойства. Первичные значения могли конкретизироваться: девербативы с вторичным значением называли конкретные предметы по процессуальным характеристикам, деадъективы – по характерным признакам, свойствам. В связи с исчезновением редуцированных рассматриваемые дериваты в украинском языке перешли к вторичным, в которых выделяется нулевой суффикс, а в начальной форме и нулевое окончание.

Ключевые слова: праславянский язык, суффикс -ь(<-ї), девербативы, деадъективы, абстрактные названия, конкретизация, вторичное значение.

The key suffix *-jь* which is considered to be a Balto-Slavic innovation [2, с. 52], which paths *i-ε -yo-* [Sławski, 1974, 81], was an important Old Slavic derivative formant, however, the stems ending with *-i* were not always easily distinguished from stems ending with *-iō > -jь*, see [1, с. 254–255].

Firstly, as F. Slavskyi outlines, the above mentioned formant was structural suffix because it did not affect the meaning of words, but moved it from one word forming or grammatical category to another. In particular, it appears to be the function of formant that expands various archaic word forming categories, by imposing on the primary formant. This way the formants such as *-ta-jь*, *-tel-jь*, *-ar-jь* and others were created. This suffix created duplicates by widening subjects ending in *-o*, *-ь (<-ě)* suffix *-jь* (*bachorъ > bachorь, berzъnъ > berzъnь* etc.) [4, с. 80], see also [3, с. 71–85]. Amongst other functions it substantiated adjectives, by building abstract nouns that always experienced concretization. F. Slavskyi also cites several de-verbals and de-substantive formed by this formant [4, с. 80–81].

1. Based on the reconstructive materials, this formant created some **de-verbals** that named action or state/status, for example **běžь* (ЭССЯ, 2, 93) „*running, movement, escape (втеча, біг, рух бігом)*”, formed with *-jь* (from **bēgti*), or from **bēžati*; **lečь* (15, 63) „*fear, frightening (страх, переляк)*” from **lekti* або **lekati*; **mažь* (18, 37) „*rubbing lotion into skin (втирання мазі в шкіру)*” (**mazati*); **orzpačь* (34, 103) „*confusion, surprise, doubt, heartache, despair (нерішучість, збентеження, подив, сумнів, стан розгубленості, душевного болю, безнадії, відчаю)*” **orzpačiti* „*raise doubts, indecision, think, despair, lost hope (збентежити, викликати сумніви, нерішучість, задуматися, упасти у відчай, втратити надію)*”; *kličь* (W-Ś, 49) „*scream, holler (воляння, крик)*” (**klikati*); **placzь* „*cry (плач)*” (S, I, 81; W-Ś, 49) (**plakati* „*cry, weep (плакати, лементувати)*”); **olčь* (The same) „*hunger (голод)*” from *olkъ, olkti* „*starve (голодувати)*”. **Orzkošь* (ЕСУМ, V, 110) „*luxury (розкіш)*”, associated with **(orz) koxati* „*fall out of love (розлюбити)*” belongs here as well.

Amongst reconstructed material there are ad-verbal nouns that denote illness: (ЭССЯ, 2, 191) **boljь* (ЕСУМ, I, 199) „*illness, suffering, sorrow (біль, хвороба, страждання, печаль)*” (**bolěti*); **kręčь* (ЭССЯ, 12, 142) „*seizures, spasm (судома, спазм)*”, correlative with **kręčiti* „*guide, squeeze (направляти, стискати)*”; **pryščь* (<*pryskjь) (ЕСУМ, IV, 585) „*pimple, abscess (прищ, нарив)*”, connected with *z *priskati* „*splash (прискати)*”.

Several verbal derivatives serve as names of persons: **lьžь* (S, I, 81) „*liar (брехун)*” (**lьgati* „*lie, speak not truth (говорити неправду)*”); **sopьrь* (The same) „*opposite side in court (протиборча сторона в суді)*” from **sopьrěti* „*argue (сперечатися)*”; **zlodějь* (The same) „*offender (злочинець)*” (*zъlo děti* „*do evil (чинити зло)*”); **storžь* „*keeper/ibid (сторож)*” (The same), with apophonia as an additional means for derivation, compare **stergъ*, **sterkti* „*watch (стерегти)*”; **vodь* (The same) „*leader (лідер, вождь)*” (**vedtъ, vesti*).

With the help of this suffix many de-verbatives were created that denoted animals, plants: **gračь* (ЭССЯ, 7, 100) „*type of crows (вид ворони)*” – *j*-derivative from **grakъ*, **grakati*; **klečь* (10, 29-30-31) „*old horse (кляча)*” derived from **klečati* „*kneel, getting on knees (ставати на коліна)*”; **krečь* (12, 111) „*cricket, hamster, bird (цвіркун, хом'як, птах чибіс)*” – onomatopoeic word, compare **krekati* „*croak, shout (квакати, кричати)*” and **krečetyь*; **smьrčь* (ЕСУМ, V, 327) „*type of mushroom (вид гриба)*”, connected to **smьrkati*/**smьrgati* „*sniff (шморгати)*”, the name associated with mucous surface of mushroom or fungus; **plžь*

(S, I, 81) „snail (слимак)” from *p[ʹ]zǫ, *p[ʹ]zsti „crawl (повзати)””; *rupь „worm that parasites inside” (The same), compare *rupiti „chew, bite (гризти, кусати, кишити)””.

Amongst reconstructive items we have half dozen of names of tools, devises: **bьltjь** (ЭССЯ, 3, 120) „mixer, pole deterrent for fish (бовтало, шест для ляканья риби)” from *bьltь or *bьltati; *klěščь (10, 23) „pliers (кліщі)” *kleskati/*klěskati; *klěčь (29-30-31) „a detail of fishing net (деталь риболовної сіті, невода)””; *lěčь (15, 63) „trap, snare (пастка, силъце, капкан)””, from *lękti or *lękati; *nožь (S, I, 81) „device for cutting, knife (інструмент для різання, ніж)” (*nъzǫ, *nъsti „puncture (проколоти, виткнути)””; *kujь (The same) „hammer (молот)” from *kuti, *kovó „beat, hit, strike (бити, вдаряти, кувати)””.

Single de-verbatives also exist as building names: **gordjь** (ЭССЯ, 7, 36-37) „fencing, corral for cattle, dam (огорожа, загін для скотини, гребля)” derivative with suffix -jь from *gordь „wall, fortification, fortress, barn (стіна, укріплення, твердиня, хлів, огорожа)” or verb *gorditi.

Not many of old slavic reconstructions have locative that can belong to forming with suffix -jь: *bьltjь (ЭССЯ, 3, 120) „deep place in the river, stagnate water (глибоке місце в річці, стояча вода з мулом, прирва)” from; *obvortь (31, 96) „turn when trowing, plowing, harrowing (поворот при косінні, оранці, боронуванні)””; *močь (19, 69) „swampy area (заболочена місцевість)””, from the stem *mok- *močiti; *krajь (W-Ś, 1992, 43) (*kroiti). Compare also *obvějь (31, 20) „snow drift (сніговий занос)” *obvějati „blow, wind (обвіювати, обдувати вітром, продувати)””.

With the help of suffix -jь some random derivatives were also created with the meaning of the following:

clothing and its elements: *gǫžь (ЭССЯ, 7, 93-94) „bandage, turban (пов'язка, чалма)” similar with *(v)ǫz-: *vęzati, appearance of g- compilers of the dictionary (ЭССЯ) consider as phonetic (strengthening prosthesis: *vǫ- > gvǫ- > gǫ; *obvelčь (31, 6) „clothing, skirt, cover (одяг, сукня, покриття)” *obvelkti „dress up (одягнутися)””;

substances, materials, etc.: *cědjь (ЭССЯ, 3, 175) „filtered, pooled solution (проціджений, відстояний розчин)” derivative from the stem *cěditi; *sьčь (ЕСУМ, V, 223) „urine (сеча)””, associated with *sьcati (<sьkati) „urinate (сцяти)” (The same, 228); *soplь (355) „mucus (сопля)””, associated with *sopti (*sopěti); *gnojь (W-Ś, 1992, 43) (*gniti); *lojь (The same) (*liti);

somatisms, etc.: *lyčь (ЭССЯ, 17, 18) „pig snout, face of rude person (свиняче рило, обличчя в грубіяна)” *lykati „cry, barking, swallow (плакати, чавкати, глутати)””; *rěkjь (ЕСУМ, V, 97) „language, word, object (мова, слово, предмет)””, associated with *rekti „speak (говорити)””; *tvaryь (530) „creation, recreation (творіння, створіння)””, associated with alternation vowels from *tvoriti.

Before formations with this suffix, F. Slavskyi also suggesting some de-verbatives of neutral gender. *lože (S, I, 81) „den, bed (лігво, ложе)” from *ležati „lie (лежати)””, *ložiti „place (класти)””; *vět'e (S, I, 81) „crowd (скупчення людей)” *větiti „speak (мовити)” *ože (The same) „ribbon, cord (шнур, поворозка)””, compare *vęzati „knit, tie (в'язати, зв'язувати)””.

2. In the Old Slavic Language on different territories a series of **de-adjectives** were functioning, amongst which we have a few abstract names, and along with the abstract name, we could see concrete semantic: **glušь** „loneliness (самотність)” derivative with suffix -jь from adjective *gluxь (ЭССЯ, 6, 154); *běl'ь (S, I, 80) „white (білизна)” (bělь „білий”); *gost'ь (The same) „density as quality (густина як якість)” (gǫstь „thick, dense (густий)””).

Said secondary semantics are often seen in locatives: *dičь derivative from adjective *dikь (ЭССЯ, 5 29) „wilderness, abandoned area (глушина, занедбана місцевість)””, it can be also considered as forming on -ī, compare old Slavic *dičiti se „disappear, being wild (дичитися,

уникати, бути диким)”, Укр. діча (Гр I 385), „wild, wild people (дикарство, здичавілість, здичавілі люди)”; ***glušь** „wilderness, wilderness spot (глушина, пустинне місце)” derivative with suffix -jь from adjective ***gluxь** (6, 154); ***gōščь**, „thicket, dense forest (гущавина, густий ліс)”, from adjective ***gōstь** „thick, often (густий, частий)” (7, 89–90), compare ***gōst’ь** (S, I, 80) „thick overgrow (густі зарості)”.

Compare names with secondary semantics amongst de-adjective that indicate *creatures*: ***dičь** derivative from adjective ***dikь** (ЭССЯ, 5, 29) „wild birds and animals that person can eat; game (дикі птахи і тварини, якими харчується людина; дичина)” ***glušь** „deaf person (глуха людина)” derivative with suffix -j- from adjective ***gluxь** (6, 154).

There are more formations that denote *substances, materials*, etc. amongst which there are many onyms to abstract names: ***bělь** (ЭССЯ, 2, 84; S, I, 80) „protein, fat, lard, white color, white paint, sheets, rain in the eye, bleach (білок, жир, білий колір, смалець, більмо (на оці), білізна, білий одяг, білило, біла фарба, білі речі)” derivative with suffix -jь with gathering function from adjective ***bělь**; ***dblžь** (5, 211–212) „length (довжина)” from ***dblгь**; ***gōščь** „sediment, something thick (гуща, осад, щось густе)” (7, 89–90, S, I, 80); ***kręžь** „thick raw log (товста необроблена колода)”, derivative with suffix -jь from ***kręžь** (12, 148); ***běl’ь** (S I 80) „something white, bleach (щось біле, біляве, білило)” (*bělь* „білий»); ***měčь** (18, 234) „soft part of bread (м’якуш хліба)” from adjective ***męкь(jь)**.

A significant group is the group of names of *devises*, and its components: ***ěžь** (ЭССЯ, 6, 60) „canal, dam (канал, гребля, загата)” from ***ěзь** „basically the same, river dam for fishing (у принципі те саме, перегородка на річках для ловлі риби)”; ***gōščь** (7, 89–90) „lees, sediment, something thick (гуща, осад, щось густе)”; ***osъn’ь** (36, 94) „part of loom, water mill (деталь ткацького станка, водяного млина)” from the adjective *osъnъjь* „relative to axis (який стосується осі)”; ***měčь** (18, 234) „ball, wooden knife (м’яч, дерев’яний ніж)” from the adjective *męкь(jь)*; ***brodъnъ** (S, I, 80) „fishing net, with what they fish wandering in water (standing in рибачка сіть, якою ловлять бродячи у воді)” (***brodъnъ** „relative to fermentation (пов’язаний із бродінням)”, пор. ***broditi** „ferment (бродити)”).

3. Several Old Slavic reconstructives can be considered derived from the **noun**: ***byltjь** (ЭССЯ, 3, 120) „pole for frightening fish (бовтало, шест для лякання риби)”; ***kręžь** (12, 148) „thick raw log, elevated area, ridge (товста необроблена колода, підвищене місце, кряж)”, (***kręžь**); ***kl’učь** (S, I, 81) „object with what they lock, hook (предмет, яким зачиняють; гак)”, ***kl’uka** „crooked object, hook (викривлений предмет, гак)”. Compare ***kremjь** „fortress inside the city (кремль, кріпость всередині міста)” – derivative with the suffix -jь from ***krem-** / ***krom-** (12, 117–118), compare also ***kroma**/***kromъ** „less, without, outside, edge (крім, без, зовні, за межами, край)” (185–186), diminutive from ***kroma** > *kremica*, *kromica*.

So, suffix -jь created a very large circle of de-verbatives and de-adjectives with primary abstract meaning (verbs becoming nouns of action or state, quality, property). Splitting of the primary semantic caused appearance of homonyms with concrete meaning. This was names of living (beings, plants) and non-living nature (tools, buildings, locatives, substance, materials, etc.) However, the part of derivatives with concrete meaning such as ***gračь** from ***grakь**, ***grakati**; ***obvortь** „turn while towing, plowing (поворот при косінні, оранці, боронуванні)”; ***ěзь** „canal, dam (канал, гребля, загата)” from ***ěзь**, obviously were never abstract names, because people started taking suffix -jь as the means of creating names with the concrete meaning.

(-J) part of the above suffix interacted with last consonants: softened *r* [p], *l* [л], *n* [н] or as a result of palatalization processes it turned hard front tongue consonants into soft sounds. “Dissolved” in word structure, -j produced alterations (or softening) of consonants, and after the fall of reductives it also produced material lacking of suffix.

In the old Russian-Ukrainian language protected derivatives of the Old Slavic language moved to derivatives, in which null suffix is shown, and at the primary form also shown as zero ending.

REFERENCES

1. Bernshtein, S. B. (1974), Essay about comparative grammar of Slavic languages. Alternations. Noun stems, *Oчерк sravnitelnoi grammatiki slavianskikh yazykov. Cheredovaniia, imennye osnovy*, Nauka, Moscow, Russia.
2. Martynov, V. V. (1973), Old Slavic and Baltic Slavic derivations of noun, *Praslavianskaia i balto-slavianskaia derivatsiia imion*, Nauka i tekhnika, Minsk.
3. Bräuer, H. (1969), *Slavische Sprachwissenschaft. II Formenlehre. 1. Teil*, Berlin, Germany.
4. Sławski, F. (1974–1979), *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego, Słownik prasłowiański, Vol. 1–3*, Wrocław, Warszawa, Krakow, Gdańsk.

LIST OF ABBREVIATIONS

- ЕСУМ Etymological vocabulary of Ukrainian language, (1982–2012), in 7 Vol., editor O.S. Melnychuk, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, Vol. 1–6.
- ЭССЯ Etymological vocabulary of Slavic languages, Old Slavic lexical resources, (1974–2012), Nauka, Moscow, Iss. 1–38.
- S Slavskiy, F. (1974–1979), Essay about Old Slavic derivation, Vocabulary of Old Slavic language, Wroslav, Warsaw, Krakow, Gdansk, Vol. 1–3.
- W-Ś, 1992 Voityła-Shvierzhowska, M. (1992), The Old Slavic abstractive words. Derivation. Semantics. Theme derivation, Warsaw, Poland.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. Чередування, іменні основи / С. Б. Бернштейн. – М. : Наука, 1974. – 379 с.
2. Мартынов В. В. Праславянская и балто-славянская деривация имен / В. В. Мартынов. – Минск : Наука и техника, 1973. – 59 с.
3. Bräuer H. *Slavische Sprachwissenschaft. II Formenlehre. 1. Teil*. – Berlin, 1969. – 191 s.
4. Sławski F. *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego // Słownik prasłowiański*. – Wrocław. Warszawa. Krakow. Gdańsk. Tom 1–3, 1974–1979.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ЕСУМ Етимологічний словник української мови : в 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982–2012. –Т. 1–6.
- ЭССЯ Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд. – М. : Наука, 1974–2012. – Вып. 1–38.
- S Sławski F. *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego // Słownik prasłowiański*. – Wrocław. Warszawa. Krakow. Gdańsk. Tom 1–3. – 1974–1979.
- W-Ś, 1992 Wojtyła-Świerżowska M. *Prasłowiańskie abstractum. Słowotworstwo/ Semantyka. I. Formacje tematyczne*. – Warszawa, 1992. – 185 s.